

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (fjärde avdelningen)

den 7 april 2022 *

”Begäran om förhandsavgörande – Oskäligen avtalsvillkor i konsumentavtal –
Direktiv 93/13/EEG – Effektivitetsprincipen – Likvärdighetsprincipen –
Domstolsförfarande som inletts för att få fastställt att ett avtalsvillkor är oskäligt – Den nationella
domstolens befogenhet att på eget initiativ pröva vissa omständigheter – Nationellt förfarande
för fastställande av rättegångskostnader – Ersättningsgilla rättegångskostnader
avseende advokatarvoden”

I mål C-385/20,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Juzgado de
Primera Instancia no 49 de Barcelona (Förstainstansdomstolen nr 49 i Barcelona, Spanien)
genom beslut av den 7 juli 2020, som inkom till domstolen den 12 augusti 2020, i målet

EL,

TP

mot

CaixaBank SA,

meddelar

DOMSTOLEN (fjärde avdelningen)

sammansatt av ordföranden på tredje avdelningen K. Jürimäe, tillika tillförordnad ordförande på
fjärde avdelningen, samt domarna S. Rodin (referent) och N. Piçarra,

generaladvokat: H. Saugmandsgaard Øe,

justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

efter det skriftliga förfarandet,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

– EL och TP, genom P. Gabeiras Vázquez, abogada,

* Rättegångsspråk: spanska.

- Caixabank SA, genom J. Gutiérrez de Cabiedes Hidalgo de Caviedes, abogado,
- Spaniens regering, genom J. Rodríguez de la Rúa Puig och S. Centeno Huerta, båda i egenskap av ombud,
- Polens regering, genom B. Majczyna, i egenskap av ombud,
- Europeiska kommissionen, genom N. Ruiz García och J. Baquero Cruz, båda i egenskap av ombud,

och efter att den 6 oktober 2021 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artiklarna 6.1 och 7.1 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal (EGT L 95, 1993, s. 29; svensk specialutgåva, område 15, volym 12, s. 169).
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan å ena sidan EL och TP och å andra sidan Caixabank SA. Målet rör ersättningsgilla rättegångskostnader avseende advokatarvoden som ska betalas med anledning av en rättegång i vilken talan förts om fastställande av att ett avtalsvillkor är oskäligt.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

- 3 I tjugofjärde skälet i direktiv 93/13 anges att "[m]edlemsstaternas domstolar eller förvaltningsmyndigheter måste förfoga över lämpliga och effektiva medel för att förhindra fortsatt tillämpning av oskäliga villkor i konsumentavtal".
- 4 Artikel 4 i detta direktiv har följande lydelse:

"1. Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 7 skall frågan om ett avtalsvillkor är oskäligt bedömas med beaktande av vilken typ av varor eller tjänster som avtalet avser och med hänsyn tagen, vid tiden för avtalets ingående, till alla omständigheter i samband med att avtalet ingicks samt till alla övriga villkor i avtalet eller något annat avtal som det är beroende av.

2. Bedömningen av avtalsvilkors oskälighet skall inte avse vare sig beskrivningen av avtalets huvudföremål eller å ena sidan förhållandet mellan pris och ersättning och å andra sidan sålda tjänster eller varor; detta gäller i den mån dessa villkor är klart och begripligt formulerade."
- 5 I artikel 6.1 i nämnda direktiv föreskrivs följande:

"Medlemsstaterna skall föreskriva att oskäliga villkor som används i avtal som en näringsidkare sluter med en konsument inte är, på sätt som närmare stadgas i deras nationella rätt, bindande för

konsumenten och att avtalet skall förbli bindande för parterna på samma grunder, om det kan bestå utan de oskäligen villkoren.”

6 I artikel 7.1 i direktiv 93/13 föreskrivs följande:

”Medlemsstaterna skall se till att det i konsumenternas och konkurrenternas intresse finns lämpliga och effektiva medel för att hindra fortsatt användning av oskäligen villkor i avtal som näringsidkare sluter med konsumenter.”

7 I artikel 8 i detta direktiv preciseras följande:

”För att säkerställa bästa möjliga skydd för konsumenten får medlemsstaterna, inom det område som omfattas av detta direktiv, anta eller behålla strängare bestämmelser som är förenliga med fördraget.”

Spansk rätt

8 I artikel 243.1 i Ley 1/2000 de Enjuiciamiento Civil (lag 1/2000 om rättegången i tvistemål) av den 7 januari 2000 (BOE nr 7 av den 8 januari 2000, s. 575) (nedan kallad civilprocesslagen) föreskrivs att rättegångskostnaderna ska beräknas av bland annat den justitiesekreterare som ansvarar för verkställighet av domen. Denne är skyldig att sätta ned det såsom rättegångskostnader begärda beloppet för arvoden till advokater och andra yrkesutövare som inte omfattas av en särskild taxa, när arvoden överstiger det maximibelopp som anges i artikel 394.3.

9 I artikel 251 leden 1 och 8 i civilprocesslagen föreskrivs följande:

”Tvisteföremålets värde fastställs på grundval av det ekonomiska intresse som tvisten rör, vilket ska beräknas enligt följande regler:

1. Om ett bestämt penningbelopp yrkas ska tvisteföremålets värde utgöras av det beloppet, och om inget bestämt belopp har yrkats, inte ens ett relativt belopp, ska tvisteföremålets värde anses uppgå till ett obestämt belopp.

...

8. I mål som rör förekomst, giltighet eller verkan av en förpliktelse, uppgår den sistnämndas värde till det totala belopp som ska betalas, även om det är fråga om avbetalning över tid. Detta värderingskriterium ska tillämpas i de mål som syftar till att skapa, ändra eller utsläcka en förpliktelse eller en personlig rättighet, såvida inte någon annan regel i denna artikel är tillämplig.”

10 Artikel 253 i civilprocesslagen har följande lydelse:

”1. Sökanden ska ange tvisteföremålets värde och motivera detta belopp i stämningsansökan. Värdet ska i samtliga fall beräknas i enlighet med de regler som anges i föregående bestämmelser.

Förändringar av värdet på egendom som är föremål för tvisten, som sker efter det att talan väckts, medför inte någon ändring av tvisteföremålets värde eller av den typ av förfarande som ska följas.

2. Tvisteföremålets värde ska anges på ett klart och precist sätt. Värdet får emellertid anges som ett relativt värde, om käranden i vederbörlig ordning kan visa att tvistens ekonomiska intresse åtminstone motsvarar det lägsta belopp som krävs för att mål ska handläggas enligt det ordinarie

förfarandet eller inte överstiger det högsta belopp som fastställts för det förenklade förfarandet (juicio verbal). Käranden får inte i något fall inskränka sig till att ange vilken typ av förfarande som ska följas eller övervältra på svaranden att bestämma tvisteföremålets värde.

3. Om käranden inte kan bestämma tvisteföremålets värde, inte ens som ett relativt värde, på grund av att saken saknar ekonomiskt intresse, eller detta intresse inte kan beräknas i enlighet med någon lagstadgad regel om bestämmande av tvisteföremålets värde eller, även om det finns en tillämplig beräkningsregel, tvisteföremålets värde inte kan bestämmas vid tidpunkten för talans väckande, ska målet handläggas enligt det ordinarie förfarandet.”

11 I artikel 394.3 i civilprocesslagen föreskrivs följande:

”När tappande part i enlighet med punkt 1 i denna artikel förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna får parten endast åläggas att, för ersättning till advokater eller andra yrkesutövare som inte omfattas av en avgifts- eller arvodestaxa, betala ett sammanlagt belopp som inte överstiger en tredjedel av det belopp som tvisten rör, för var och en av de parter vars rättegångskostnader vederbörande är skyldig att ersätta. Vid tillämpning av denna bestämmelse ska yrkanden vars värde inte kan uppskattas anses röra ett värde av 18 000 euro, såvida inte domstolen beslutar något annat på grund av målets komplicerade karaktär.”

12 Artikel 411 i civilprocesslagen har följande lydelse:

”Förändringar som inträffar efter det att målet har inletts och som rör parternas hemvist, den omtvistade egendomen eller saken i målet påverkar inte den sakliga eller territoriella behörigheten, som bestäms utifrån de omständigheter som förelåg när talan väcktes.”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

13 Den 25 april 2008 ingick kärandena i det nationella målet och Caixabank ett avtal om hypotekslån avseende ett belopp på 159 000 euro, uttryckt i utländsk valuta.

14 Under år 2016 väckte kärandena talan vid den hänskjutande domstolen och yrkade att avtalet delvis skulle förklaras ogiltigt och gjorde gällande att villkoren om återbetalning av belopp i utländsk valuta var oskäligen.

15 I stämningsansökan uppgav kärandena att även om det utestående beloppet vid den tidpunkt då talan väcktes uppgick till 127 269,15 euro, skulle ansökan anses avse ett obestämt belopp. Eftersom talan avsåg ogiltigförklaring av avtalsvillkoren om återbetalning av lånet, kunde nämligen det faktiska belopp som talan avsåg endast beräknas i samband med verkställigheten av ett eventuellt avgörande i vilket talan bifölls.

16 Genom dom av den 29 november 2018 biföll den hänskjutande domstolen kärandenas talan och fastställde att avtalsvillkoren om återbetalning av belopp i utländsk valuta var ogiltiga samt förordnade att det utestående beloppet skulle räknas om med beaktande av det belopp som kärandena redan hade återbetalat, om de redan betalda månadsbeloppen hade erlagts i euro, och inte i utländsk valuta. Eftersom Caixabank hade tappat målet, förpliktades den att ersätta rättegångskostnaderna.

- 17 Genom beslut av den 1 oktober 2019 fastställde justitiesekreteraren tvisteföremålets värde, såvitt gällde rättegångskostnaderna, till 30 000 euro med avseende på beräkningen av advokatarvoden, i enlighet med kriterium nr 15 i de vägledande kriterierna för advokatsamfundet i Barcelona (Spanien), och till 18 000 euro med avseende på beräkningen av kostnader för rättegångsombud, i enlighet med artikel 394.3 i civilprocesslagen. Enligt sistnämnda bestämmelse får det totala belopp för advokatarvoden som kan åläggas den part som förpliktats att ersätta rättegångskostnaderna inte överstiga en tredjedel av det belopp som tvisten rör, det vill säga i förevarande fall 10 000 euro, eftersom rättegångsombud omfattas av en särskild taxa.
- 18 Kärandena i det nationella målet begärde omprövning av justitiesekreterarens beslut av den 1 oktober 2019. Den hänskjutande domstolen har i omprövningsförfarandet framställt förevarande begäran om förhandsavgörande, eftersom den är osäker på huruvida den spanska lagstiftningen om beräkning av rättegångskostnader är förenlig med direktiv 93/13.
- 19 Den hänskjutande domstolen har hänvisat till en dom från Audiencia Provincial de Barcelona (Provinsdomstolen i Barcelona, Spanien) av den 15 februari 2011 (ES:APB:2011:1791), i vilken relevant rättspraxis från Tribunal Constitucional (Konstitutionsdomstolen, Spanien) och Tribunal Supremo (Högsta domstolen, Spanien) nämns.
- 20 Enligt den domen framgår det av fast praxis från Tribunal Constitucional (Konstitutionsdomstolen) att tvisteföremålets värde, såsom det fastställts i ansökan, inte får ändras senare, inte ens i högre instans.
- 21 Enligt samma dom framgår det vidare av fast praxis från Tribunal Supremo (Högsta domstolen) att tvisteföremålets värde slutgiltigt fastställs genom ansökan och svaromålet, under förutsättning att ingen av parterna ifrågasätter detta värde. Parterna kan således inte längre ändra detta värde vid ett överklagande eller när de bestrider beräkningen av rättegångskostnaderna.
- 22 Enligt den hänskjutande domstolen följde justitiesekreterarens beslut av den 1 oktober 2019 denna fasta praxis från Tribunal Constitucional (Konstitutionsdomstolen) och Tribunal Supremo (Högsta domstolen).
- 23 Den hänskjutande domstolen har emellertid angett att det finns en annan linje i nationell rättspraxis enligt vilken advokatarvodena, oberoende av tvisteföremålets värde, ska beräknas på grundval av deras verkliga ekonomiska värde och det arbete som den berörde yrkesutövaren har utfört. Den har i detta sammanhang hänvisat till en dom från Tribunal Supremo (Högsta domstolen) av den 5 oktober 2001 (ES:TS:2001:7567).
- 24 Mot denna bakgrund beslutade Juzgado de Primera Instancia no 49 de Barcelona (Förstainstansdomstolen nr 49 i Barcelona, Spanien) att vilandeförklara målet och ställa följande frågor till EU-domstolen:
  - ”1) Strider den i beslutet av den 1 oktober 2019 gjorda tolkningen av artiklarna 251, 394.3 och 411 i civilprocesslagen, vilken följer rättspraxis och enligt vilken tvisteföremålets värde likställs med tvistens ekonomiska intresse, vilket medför att det arvode som konsumenten har betalat till sin advokat endast ersätts till viss del, varvid beräkningsunderlaget utgörs av ett fast belopp (18 000 euro) som enligt lag ska tillämpas enbart i de fall där tvisteföremålets värde inte kan uppskattas och inte i de fall där detta värde inte har bestämts till ett visst belopp, mot artiklarna 6.1 och 7.1 i [direktiv 93/13], genom att konsumentens rättsliga och faktiska situation inte kan återställas till den situation som konsumenten skulle ha befunnit

sig i om avtalsvillkoret inte hade förelegat, trots att en domstol har slagit fast att villkoret är oskäligt, och eftersom den inte undanröjer ett orimligt processuellt villkor som har samband med en begränsning av kostnaderna, vilket undanröjande skulle tillförsäkra konsumenten lämpliga och effektiva medel för att på ett legitimt sätt kunna utöva sina rättigheter?

- 2) Strider artikel 394.3 i civilprocesslagen i sig mot artiklarna 6.1 och 7.1 i [direktiv 93/13], och gör den förstnämnda bestämmelsen det omöjligt eller orimligt svårt att vid domstol hävda de rättigheter som direktivet tillerkänner konsumenter, genom att den begränsning som den artikeln ålägger konsumenten – genom att denne måste stå för en del av sina egna rättegångskostnader – medför att konsumentens rättsliga och faktiska situation inte kan återställas till den situation som konsumenten skulle ha befunnit sig i om avtalsvillkoret inte hade förelegat, trots att en domstol har slagit fast att villkoret är oskäligt, och eftersom den inte undanröjer ett orimligt processuellt villkor som har samband med en begränsning av kostnaderna, vilket undanröjande skulle tillförsäkra konsumenten lämpliga och effektiva medel för att på ett legitimt sätt kunna utöva sina rättigheter?”

Prövning av tolkningsfrågorna

Domstolens behörighet

- 25 CaixaBank och den spanska regeringen har bestritt att domstolen är behörig att pröva de två tolkningsfrågorna. De anser nämligen att direktiv 93/13 inte är tillämpligt, eftersom förfarandet för prövning av det aktuella avtalsvillkoret redan har avslutats genom en dom i vilken det fastställts att villkoret är oskäligt och eftersom förevarande begäran om förhandsavgörande har framställts i ett accessoriskt förfarande om fastställande av rättegångskostnader, vilkas storlek uteslutande ska beräknas enligt nationell lagstiftning.
- 26 Det är riktigt att ett sådant fastställande av rättegångskostnader som är i fråga i det nationella målet utgör ett särskilt förfarande vid de nationella domstolarna och således i princip omfattas av spansk processrätt.
- 27 Det framgår emellertid av beslutet om hänskjutande att förfarandet för fastställande av rättegångskostnader, inom ramen för vilket förevarande begäran om förhandsavgörande har framställts, har ett nära samband med och är accessoriskt till det domstolsförfarande som utmynnade i att ett avtalsvillkor fastställdes vara oskäligt. CaixaBank och den spanska regeringen kan således inte med framgång göra gällande att direktiv 93/13 inte är tillämpligt, eftersom det är nödvändigt att kontrollera att de regler för fastställande av rättegångskostnader som är i fråga i det nationella målet inte kan avhålla konsumenterna från att utöva sin rätt till det effektiva skydd mot oskäliga avtalsvillkor som krävs enligt artikel 7 i direktivet, på grund av de kostnader som en talan vid domstol skulle medföra för dem (se, analogt, dom av den 16 juli 2020, CaixaBank och Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 och C-259/19, EU:C:2020:578, punkterna 44 och 45).
- 28 Under dessa omständigheter finner domstolen att den är behörig att pröva förevarande begäran om förhandsavgörande.

Huruvida tolkningsfrågorna kan tas upp till prövning

- 29 CaixaBank och den spanska regeringen har även gjort gällande att tolkningsfrågorna inte kan tas upp till prövning.
- 30 De har för det första gjort gällande att beslutet om hänskjutande inte innehåller de uppgifter om de faktiska eller rättsliga omständigheterna som är nödvändiga för att domstolen ska kunna ge ett användbart svar på de frågor som ställts. De har tillagt att det i beslutet om hänskjutande varken anges vilket arvodesbelopp som kärandena i det nationella målet begär ersättning för eller vilket arvodesbelopp de faktiskt har betalat. Eftersom CaixaBank gått med på att betala ett belopp på 7 018 euro, det vill säga ett högre belopp än det fasta belopp på 1 200 euro som föreskrivs i arvodesavtalet, ska kärandena således anses ha fått full ersättning för sina kostnader, varför tolkningsfrågorna måste anses vara hypotetiska.
- 31 Caixabank och den spanska regeringen har för det andra gjort gällande att det föreligger en motsägelse i fråga om det belopp som ligger till grund för beräkningen av de advokatarvoden som kärandena kan erhålla ersättning för. Det finns enligt dem en skillnad mellan den första frågans lydelse och innehållet i beslutet om hänskjutande.
- 32 För det tredje har den spanska regeringen gjort gällande att den första frågan inte kan tas upp till prövning, i den del den avser tolkningen av artikel 411 i civilprocesslagen.
- 33 EU-domstolen erinrar om att det uteslutande ankommer på den nationella domstolen, vid vilken målet har anhängiggjorts och som har ansvaret för det rättsliga avgörandet, att mot bakgrund av de särskilda omständigheterna i målet bedöma såväl om ett förhandsavgörande är nödvändigt för att döma i saken som relevansen av de frågor som ställs till EU-domstolen. EU-domstolen är följaktligen i princip skyldig att meddela ett förhandsavgörande när de frågor som ställts avser tolkningen av unionsrätten (dom av den 6 oktober 2021, Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, punkt 27 och där angiven rättspraxis).
- 34 Härav följer att nationella domstolars frågor om tolkningen av unionsrätten presumeras vara relevanta. Dessa frågor ställs mot bakgrund av den beskrivning av omständigheterna i målet och tillämplig lagstiftning som den nationella domstolen på eget ansvar har lämnat och vars riktighet det inte ankommer på EU-domstolen att pröva. En begäran från en nationell domstol kan bara avvisas då det är uppenbart att den begärda tolkningen av unionsrätten inte har något samband med de verkliga omständigheterna eller saken i det nationella målet eller då frågorna är hypotetiska eller EU-domstolen inte har tillgång till sådana uppgifter om de faktiska eller rättsliga omständigheterna som är nödvändiga för att kunna ge ett användbart svar på de frågor som ställts till den (se, för ett liknande resonemang, dom av den 6 oktober 2021, Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, punkt 28 och där angiven rättspraxis).
- 35 Den samarbetsanda som ska råda i förhållandet mellan nationella domstolar och EU-domstolen i förfarandet för förhandsavgörande innebär vidare att den omständigheten att den hänskjutande domstolen inte har fastställt vissa relevanta omständigheter inte nödvändigtvis leder till att begäran om förhandsavgörande ska avvisas, om EU-domstolen, trots dessa brister, med beaktande av de uppgifter som framgår av handlingarna i målet anser sig kunna ge ett användbart svar till den hänskjutande domstolen (dom av den 17 oktober 2019, Comida paralela 12, C-579/18, EU:C:2019:875, punkt 21).

- 36 Det ska i förevarande fall för det första påpekas att den hänskjutande domstolen har ställt sina tolkningsfrågor under antagande av att kändarna befinner sig i en situation där de måste betala den del av advokatarvodena som överstiger det arvodesbelopp som Caixabank har ersatt. Tolkningsfrågorna framstår därför inte som hypotetiska.
- 37 Även om den hänskjutande domstolen inte har angett samtliga omständigheter som Caixabank har hänvisat till, är beskrivningen av de faktiska omständigheterna i beslutet om hänskjutande tillräcklig för att domstolen ska kunna ge ett användbart svar på tolkningsfrågorna. Den hänskjutande domstolen har således bland annat preciserat den ekonomiska skada som kändarna lider genom tillämpningen av de bestämmelser om fastställande av rättegångskostnader som är i fråga i det nationella målet.
- 38 Såsom det erinrats om i punkt 34 ovan, ankommer det dessutom på EU-domstolen, i enlighet med fördelningen av behörighet mellan unionsdomstolarna och de nationella domstolarna, att beakta den faktiska och rättsliga bakgrunden till tolkningsfrågorna, såsom den angetts i beslutet om hänskjutande. Trots den kritik som Caixabank och den spanska regeringen har riktat mot den hänskjutande domstolens bedömning av de faktiska omständigheterna, ska förevarande begäran om förhandsavgörande följaktligen prövas på grundval av dessa omständigheter (se, för ett liknande resonemang, dom av den 26 mars 2020, A.P. (Övervakningsåtgärder), C-2/19, EU:C:2020:237, punkt 27 och där angiven rättspraxis).
- 39 Även om det, för det andra, antas att det föreligger en motsägelse i fråga om det belopp som ligger till grund för beräkningen av de advokatarvoden som kändarna kan erhålla ersättning för, är detta belopp inte avgörande för svaret på frågan huruvida artiklarna 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att de utgör hinder för tillämpningen av de bestämmelser om fastställande av rättegångskostnader som är i fråga i det nationella målet.
- 40 Vad för det tredje gäller de argument som den spanska regeringen har anfört till stöd för att den första frågan inte ska tas upp till prövning i den del den avser artikel 411 i civilprocesslagen, står det, såsom generaladvokaten har konstaterat i punkt 28 i sitt förslag till avgörande, klart att dessa argument rör själva svaret på frågan och inte huruvida frågan kan tas upp till prövning.
- 41 Mot bakgrund av det ovan anförda konstaterar domstolen att tolkningsfrågorna kan tas upp till prövning.

Prövning i sak

Den andra frågan

- 42 Den hänskjutande domstolen har ställt den andra frågan, som ska prövas först, för att få klarhet i huruvida artiklarna 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13, jämförda med effektivitetsprincipen, ska tolkas så, att de utgör hinder för en nationell lagstiftning som, vad gäller fastställande av rättegångskostnader i ett mål angående fastställande av att ett avtalsvillkor är oskäligt, föreskriver ett maximibelopp för de advokatarvoden som en konsument som har vunnit målet i sak kan få ersättning för från den näringsidkare som förpliktats att ersätta rättegångskostnaderna.
- 43 EU-domstolen erinrar inledningsvis om att ett avtalsvillkor som förklarats vara oskäligt i princip ska anses aldrig ha existerat, vilket innebär att det inte kan ha någon verkan gentemot konsumenten. En domstols fastställande av att ett sådant avtalsvillkor är oskäligt ska följaktligen i

princip få till följd att konsumentens rättsliga och faktiska situation återställs till den situation som konsumenten skulle ha befunnit sig i om avtalsvillkoret inte hade förelegat (dom av den 21 december 2016, Gutiérrez Naranjo m.fl., C-154/15, C-307/15 och C-308/15, EU:C:2016:980, punkt 61).

- 44 I det nationella målet har avtalsklausulen om återbetalning av lånet i utländsk valuta, vilken de berörda konsumenterna yrkat ska ogiltigförklaras, förklarats vara oskälig. Den aktuella banken har förpliktats att räkna om det utestående belopp som ska betalas med beaktande av det belopp som konsumenterna redan skulle ha återbetalat, om de redan erlagda månadsbeloppen hade betalats i euro, i stället för i utländsk valuta. Med avseende på det lån som de berörda konsumenterna ingått kan dessa således, i den mening som avses i domstolens praxis, anses ha återställts i den rättsliga och faktiska situation som de skulle ha befunnit sig i om det villkor som förklarats vara oskäligt inte hade förelegat.
- 45 I förevarande fall är det emellertid med avseende på fastställandet av rättegångskostnaderna, som är föremål för ett accessoriskt förfarande, som den hänskjutande domstolen vill få klarhet i huruvida den tillämpliga nationella lagstiftningen är förenlig med artiklarna 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13.
- 46 Såsom generaladvokaten har påpekat i punkt 51 i sitt förslag till avgörande utgör reglerna om fastställande av rättegångskostnader i tvistemål processuella regler som saknar motsvarighet i direktiv 93/13 vad gäller rättegångskostnaderna i ett förfarande som syftar till att få fastställt att ett avtalsvillkor är oskäligt.
- 47 Domstolen har slagit fast att i avsaknad av särskilda unionsbestämmelser på området tillkommer det, enligt principen om medlemsstaternas självbestämmanderätt i förfarandefrågor, varje medlemsstat att i sin rättsordning reglera det sätt på vilket det konsumentskydd som föreskrivs i artiklarna 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13 ska genomföras. Dessa regler får emellertid varken vara mindre förmånliga än dem som avser liknande talan som grundas på nationell rätt (likvärdighetsprincipen) eller medföra att det i praktiken blir omöjligt eller orimligt svårt att utöva de rättigheter som följer av unionsrätten (effektivitetsprincipen). Av detta följer att fördelningen av rättegångskostnaderna i ett domstolsförfarande vid de nationella domstolarna omfattas av medlemsstaternas självbestämmanderätt i förfarandefrågor, med förbehåll för att likvärdighetsprincipen och effektivitetsprincipen ska iakttas (dom av den 16 juli 2020, Caixabank och Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 och C-259/19, EU:C:2020:578, punkterna 83 och 95 och där angiven rättspraxis).
- 48 Vad avser effektivitetsprincipen, som är den enda som är aktuell i det nationella målet, ska det erinras om att det framgår av fast rättspraxis att varje fall där frågan uppkommer huruvida en nationell processuell bestämmelse medför att det blir omöjligt eller orimligt svårt att tillämpa unionsrätten ska bedömas med beaktande av bestämmelsens funktion i förfarandet vid nationella domstolar och andra myndigheter betraktat som en helhet samt förfarandets förlopp och särdrag. Härvidlag ska det, i förekommande fall, bland annat tas hänsyn till de principer som utgör grunden för det nationella domstolsväsendet, såsom skyddet av rätten till försvar, rättssäkerhetsprincipen och principen om en ändamålsenlig handläggning (dom av den 26 juni 2019, Addiko Bank, C-407/18, EU:C:2019:537, punkt 48 och där angiven rättspraxis).
- 49 Vad gäller det förevarande fallet kan det konstateras att konsumenter enligt direktiv 93/13 har rätt att väcka talan vid domstol om fastställelse av att ett avtalsvillkor är oskäligt och därför inte får tillämpas. Domstolen har emellertid slagit fast att om fördelningen av rättegångskostnaderna i ett

sådant förfarande beslutas utifrån enbart de belopp som har betalats utan grund och som ska återbetalas, kan detta avhålla konsumenten från att utöva denna talerätt, med hänsyn till de kostnader som en talan vid domstol skulle medföra. Domstolen har härav dragit slutsatsen att artiklarna 6.1 och 7.1 i detta direktiv samt effektivitetsprincipen ska tolkas så, att de utgör hinder för bestämmelser som gör det möjligt att låta en del av kostnaderna för förfarandet belasta konsumenten beroende på nivån på de belopp som felaktigt betalats tillbaka till denne efter det att ett avtalsvillkor förklarats vara ogiltigt på grund av att det är oskäligt, eftersom ett sådant system skapar ett väsentligt hinder som kan avhålla konsumenterna från att utöva sin rätt till en effektiv domstolsprövning av villkorets oskälighet (dom av den 16 juli 2020, Caixabank och Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 och C-259/19, EU:C:2020:578, punkterna 98 och 99 och där angiven rättspraxis).

- 50 Det är emellertid viktigt att skilja denna rättsliga situation från den där rättegångskostnaderna, såsom i målet vid den nationella domstolen, uteslutande ska betalas av en näringsidkare som har slutit ett avtal med en konsument som har fått ett oskäligt villkor ogiltigförklarat, men med en begränsning, som bestäms av tvisteföremålets värde, av det högsta belopp som konsumenten kan få ersättning för av motparten.
- 51 Såsom generaladvokaten har påpekat i punkt 52 i sitt förslag till avgörande utgör effektivitetsprincipen i allmänhet inte hinder för att en konsument ådrar sig vissa rättegångskostnader när han eller hon väcker talan om fastställelse av att ett avtalsvillkor är oskäligt. Det är vidare obestridligt att advokatarvoden i allmänhet utgör en väsentlig del av de kostnader som konsumenterna har i ett domstolsförfarande (se, för ett liknande resonemang, dom av den 28 juli 2016, United Video Properties, C-57/15, EU:C:2016:611, punkt 22).
- 52 Härav följer att det i princip inte strider mot effektivitetsprincipen att en konsument som vunnit målet inte ersätts av den förlorande parten för hela det advokatarvode som han eller hon har betalat.
- 53 Då konsumenten har valt den advokat som han eller hon anförtror sitt försvar och har kommit överens med denne om det arvode som vederbörande ska erhålla, kan det nämligen inte uteslutas att rättegångskostnaderna visar sig vara orimligt höga på grund av att osedvanligt höga arvoden avtalats mellan den vinnande parten och dennes advokat. Mot denna bakgrund har domstolen konstaterat att en lagstiftning med schablonmässiga taxor för ersättning för advokatarvoden i princip skulle kunna vara berättigad, förutsatt att den syftar till att säkerställa att de kostnader som ska ersättas är rimliga, med beaktande av faktorer såsom saken i målet, det belopp som tvisten avser eller den arbetsinsats som behövs för att skydda den aktuella rättigheten (se, för ett liknande resonemang, dom av den 28 juli 2016, United Video Properties, C-57/15, EU:C:2016:611, punkt 25).
- 54 Processuella regler som medför alltför höga kostnader för konsumenten skulle emellertid kunna leda till att konsumenten avhålls från att väcka talan vid domstol, med hänsyn till de kostnader som en talan skulle medföra i förhållande till den omtvistade skulden, eller från att på ett ändamålsenligt sätt tillvarata sina rättigheter vid den domstol där näringsidkaren har väckt talan (se, för ett liknande resonemang, dom av den 13 september 2018, Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, punkt 69, och dom av den 3 april 2019, Aqua Med, C-266/18, EU:C:2019:282, punkt 54).

- 55 De rättegångskostnader som en konsument som vunnit målet ska kunna få ersättning för av den förlorande parten måste följaktligen vara tillräckligt höga i förhållande till den sammanlagda kostnaden för domstolsförfarandet för att denna kostnad inte ska ha en avhållande inverkan på konsumentens utnyttjande av det rättsliga skydd som han eller hon har enligt direktiv 93/13.
- 56 Det åligger således de medlemsstater, som inom ramen för sin självbestämmanderätt i förfarandefrågor föreskriver regler för ersättning för kostnader för advokatarvode som innebär en begränsning av det belopp som en näringsidkare som förpliktats att betala rättegångskostnaderna ska ersätta, att fastställa en gräns som gör det möjligt för konsumenten att få ersättning för sina kostnader upp till ett rimligt belopp som står i proportion till kostnaden för ett domstolsförfarande avseende huruvida ett avtalsvillkor är oskäligt.
- 57 Det ankommer på den nationella domstolen att pröva huruvida så är fallet i det nationella målet.
- 58 Mot bakgrund av det ovan anförda ska den andra frågan besvaras enligt följande. Artiklarna 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13, jämförda med effektivitetsprincipen, ska tolkas så, att de inte utgör hinder för en nationell lagstiftning som, vad gäller fastställande av rättegångskostnader som har samband med en talan angående ett oskäligt avtalsvillkor, föreskriver ett maximibelopp för advokatarvoden som en konsument som har vunnit målet i sak kan få ersättning för från den näringsidkare som förpliktats att ersätta rättegångskostnaderna, under förutsättning att detta maximibelopp gör det möjligt för konsumenten att i detta sammanhang få ersättning med ett belopp som är rimligt och proportionerligt i förhållande till de kostnader som objektivt sett varit nödvändiga för att väcka denna talan.

Den första frågan

- 59 Den hänskjutande domstolen har ställt den första frågan för att få klarhet i huruvida artiklarna 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13, jämförda med effektivitetsprincipen, ska tolkas så, att de utgör hinder för en nationell lagstiftning enligt vilken tvisteföremålets värde – som utgör grunden för beräkningen av det belopp för rättegångskostnader som en konsument som har vunnit ett mål rörande en talan angående ett oskäligt avtalsvillkor kan erhålla ersättning för – ska fastställas i ansökan och att värdet, om det inte fastställts i ansökan, fastställs i denna lagstiftning, utan att värdet därefter kan ändras.
- 60 Det ska för det första erinras om att det, såvitt framgår av de handlingar som EU-domstolen har tillgång till, i den aktuella nationella lagstiftningen anges att det belopp, för bland annat advokatarvoden, som den part som har förpliktats att ersätta rättegångskostnaderna ska ersätta inte får överstiga en tredjedel av tvisteföremålets värde. Tvisteföremålets värde ska enligt artikel 253 i civilprocesslagen anges i stämningsansökan. Det följer dessutom av artikel 251 i civilprocesslagen att när ett penningbelopp begärs, ska tvisteföremålets värde, om penningbeloppet inte har bestämts, anses uppgå till ett obestämt belopp. Slutligen föreskrivs i artikel 394.3 i civilprocesslagen att vid beräkningen av det belopp som den part som förpliktats att ersätta rättegångskostnaderna kan åläggas att betala för advokatarvoden, ska de yrkanden som inte kan uppskattas till ett visst belopp anses avse ett värde på 18 000 euro, såvida inte domstolen beslutar något annat med hänsyn till målets komplexitet.
- 61 Vad gäller sistnämnda bestämmelse ska det således påpekas att tvisteföremålets värde inte framstår som bestämt, eftersom det kan ändras av den behöriga domstolens justitiesekreterare och slutligen även av den domare som har att fastställa rättegångskostnaderna, med hänsyn till målets komplexitet. Det framgår av uppgifterna i beslutet om hänskjutande att även om

kärandena i det nationella målet inte bestämde tvisteföremålets värde i stämningsansökan fastställdes tvisteföremålets värde senare till 30 000 euro i det accessoriska förfarandet för fastställande av rättegångskostnaderna.

- 62 Det ska för det andra, såsom det redan har erinrats om i punkt 48 ovan, påpekas att skyddet av konsumenternas rättigheter enligt direktiv 93/13 ska bedömas mot bakgrund av effektivitetsprincipen. Bedömningen av medlemsstaternas iakttagande av den principen ska bland annat göras med beaktande av rättssäkerhetsprincipen.
- 63 Att tvisteföremålets värde bestäms redan vid ingivandet av stämningsansökan framstår emellertid som förenligt med rättssäkerhetsprincipen, eftersom ett sådant fastställande, såsom generaladvokaten har påpekat i punkt 76 i sitt förslag till avgörande, gör det möjligt för parterna i förfarandet att, så snart förfarandet inleds, få kännedom om de potentiella ekonomiska kostnaderna för tvisten.
- 64 Vad vidare gäller det belopp avseende advokatarvoden som konsumenten kan begära ersättning för av den tappande parten, strider det inte mot effektivitetsprincipen att det i den nationella lagstiftningen, med hänsyn till rättssäkerhetsprincipen, föreskrivs att tvisteföremålets värde inte kan ändras under domstolsförfarandet, eftersom det är i slutet av förfarandet som det är lämpligt att säkerställa att konsumenten verkligen erhåller ersättning för de kostnader som han eller hon kan ha haft med beaktande av det arvodesbelopp som konsumenten, med hänsyn till det värde som tvisten ska anses ha, kan begära ersättning för av den näringsidkare som har förpliktats att ersätta rättegångskostnaderna.
- 65 Det har emellertid redan påpekats i punkterna 62 och 64 ovan att effektiviteten av det skydd som eftersträvas med direktiv 93/13 ska säkerställas genom att konsumenterna garanteras att få ersättning för sina kostnader upp till ett rimligt belopp som står i proportion till kostnaden för advokatarvoden i ett domstolsförfarande där det fastställts att ett avtalsvillkor är oskäligt. Det ankommer således på den nationella domare som slutligen ska fastställa rättegångskostnaderna att försäkra sig om att de nationella bestämmelserna i fråga inte gör det omöjligt eller orimligt svårt för konsumenten att utöva sina rättigheter enligt direktivet.
- 66 I förevarande fall ger fastställandet av tvisteföremålets värde till 30 000 euro i samband med fastställandet av rättegångskostnaderna stöd för att den behöriga domstolens justitiesekreterare, vars bedömning slutligen kan prövas av den behöriga domaren, förfogar över det bedömningsutrymme som är nödvändigt för att uppskatta det aktuella tvisteföremålets värde samtidigt som den tar hänsyn till det lagstadgade maximibeloppet för de ersättningsgilla kostnaderna, vilket uppgår till en tredjedel av detta värde. Det ankommer på den nationella domare som slutligen är behörig att fastställa rättegångskostnaderna att vid sina beräkningar försäkra sig om att de kostnader som faktiskt ska ersättas med hänsyn till detta lagstadgade maximibelopp motsvarar ett rimligt belopp som står i proportion till de advokatkostnader som objektivt sett varit nödvändiga för att väcka den aktuella talan.
- 67 Mot bakgrund av det ovan anförda ska den första frågan besvaras enligt följande. Artiklarna 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13, jämförda med effektivitetsprincipen, ska tolkas så, att de inte utgör hinder för en nationell lagstiftning enligt vilken tvisteföremålets värde – som utgör grunden för beräkningen av det belopp för rättegångskostnader som en konsument som har vunnit ett mål rörande en talan angående ett oskäligt avtalsvillkor kan erhålla ersättning för – ska bestämmas i ansökan och att värdet, om det inte bestämts i ansökan, fastställs i denna lagstiftning, utan att värdet därefter kan ändras, under förutsättning att den domstol som är

behörig att fastställa rättegångskostnaderna får fastställa tvisteföremålets verkliga värde för konsumenten och därvid kan säkerställa att konsumenten kan åtnjuta sin rätt att erhålla ersättning med ett belopp som är rimligt och proportionerligt i förhållande till de kostnader som objektivt sett har varit nödvändiga för att väcka talan.

Rättegångskostnader

- 68 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (fjärde avdelningen) följande:

- 1) **Artiklarna 6.1 och 7.1 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal, jämförda med effektivitetsprincipen, ska tolkas så, att de inte utgör hinder för en nationell lagstiftning som, vad gäller fastställande av rättegångskostnader som har samband med en talan angående ett oskäligt avtalsvillkor, föreskriver ett maximibelopp för advokatarvoden som en konsument som har vunnit målet i sak kan få ersättning för från den näringsidkare som förpliktats att ersätta rättegångskostnaderna, under förutsättning att detta maximibelopp gör det möjligt för konsumenten att i detta sammanhang få ersättning med ett belopp som är rimligt och proportionerligt i förhållande till de kostnader som objektivt sett varit nödvändiga för att väcka denna talan.**
- 2) **Artiklarna 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13, jämförda med effektivitetsprincipen, ska tolkas så, att de inte utgör hinder för en nationell lagstiftning enligt vilken tvisteföremålets värde – som utgör grunden för beräkningen av det belopp för rättegångskostnader som en konsument som har vunnit ett mål rörande en talan angående ett oskäligt avtalsvillkor kan erhålla ersättning för – ska bestämmas i ansökan och att värdet, om det inte bestämts i ansökan, fastställs i denna lagstiftning, utan att värdet därefter kan ändras, under förutsättning att den domare som slutligen är behörig att fastställa rättegångskostnaderna får fastställa tvistens verkliga värde för konsumenten och därvid kan säkerställa att konsumenten kan åtnjuta sin rätt att erhålla ersättning med ett belopp som är rimligt och proportionerligt i förhållande till de kostnader som objektivt sett varit nödvändiga för att väcka talan.**

Underskrifter